

MUSZYNA W OBJĘCIACH POPRAZKIEGO PARKU KRAJOBRAZOWEGO

Pamiętam, jakby to było dziś, chociaż minęło już prawie 7 lat od oficjalnej daty utworzenia Popradzkiego Parku Krajobrazowego, to jest od 11 września 1987 roku. Wiadomość o tym lotem błyskawicy obiegła tutejsze środowisko, przynosząc dużo satysfakcji i radości ludziom bezpośrednio zaangażowanym, przyrodnikom oraz wszystkim świadomym tego wydarzenia, a także dodatkowo dając nadzieję na przyszłość.

Terenem Parku objęto powierzchnię ponad 50 tys. ha i szczęśliwie znalazły się w tym obszarze renomowane miejscowości uzdrowiskowo-letniskowe takie jak: Krynica, Szczawnica, Piwniczna, Żegiestów, no i oczywiście - MUSZYNA. Miasto moich przodków po kądzieli, opiewane w wierszach przez ciotkę, babcię, zwłaszcza przez Eugenię Graniową:

„Mineralne wody, z gór przezyste zdroje,
Przed cudami natury oczy swoje poję,
W środku góra Baszta, dumna jak królowa,
Legandy i baśnie w łonie swoim chowa.
Na samym jej szczycie stoi Matka Boska,
O swe wierne dzieci serdecznie się troska,
Z jej rąk obfitości zdroj tu na nas spływa.
Wierny rycerz w maju piosnki jej przygrywa”.

Dla niej to Muszyna - ze swymi kryształowymi strumieniami i zdrojami, pachnącymi, bujnymi łąkami, rozległymi lasami - stanowiła najpiękniejsze miejsce na ziemi. Jakże więc można było nie cieszyć się z utworzenia Popradzkiego Parku, wiedząc, że to wspaniałe miejsce mogło już w niedługim czasie przestać być pięknym - czego symptomy były łatwo zauważalne i budziły grozę - ze względu na rabunkową, bezmyślną i niechlujną gospodarkę człowieka. No i stało się! Coś mądrego i szlachetnego - z czego czerpać będziemy wszyscy - narodził się Popradzki Park Krajobrazowy.

Pod względem geograficznym obejmuje on pasma górskie Beskidu Sądeckiego, podzielone dolinami rzek na: Pasma Radziejowej, Jaworzyny Krynickiej i Kraczonika.

PASMO RADZIEJOWEJ - położone pomiędzy Dunajcem a Popradem, z najwyższymi szczytami: Radziejową (1262 m n.p.m.), Skalką (1168m n.p.m.), Przehybą (1175 m n.p.m.), Wielkim Rogaczem (1182 m n.p.m.) i Eliaszówką (1023 m n.p.m.). Wypływające stąd duże potoki to: Roztoka Wielka, Roztoka Mała, Czercz, Czarna Woda, Sopotnicki, Brzynka, Obidzki, Jaworzynka i Przysietnicki Potok.

PASMO JAWORZYNY KRYNICKIEJ - leży pomiędzy Popradem i Kamienicą Nawojowską. Do najwyższych szczytów tego pasma należą: Jaworzyna Krynicka

(1116 m n.p.m.), Wierch Nad Kamieniem (1083 m n.p.m.), Runek (1082 m n.p.m.), Pusta Wielka (1061 m n.p.m.) i Parchowatka (1005m n.p.m.). Ważniejsze potoki 0 nazwach: Rzeczanowski, Homerka, Składziszczański, Feleczyn, Łabowczański, Uhryński, Łosiański, Czarny Potok, Jastrzębik, Złocki, Szczawnik, Milik, Wierchomlanka, Łomniczanka i Jaworzynka - urozmaicają ekosystemy.

PASMO KRACZONIKA - leży pomiędzy Popradem, Muszynką i Smereczkiem. Szczyty tego niewielkiego masywu górskiego to: Kraczonik (934 m n.p.m.), Zimne (918 m n.p.m.) i Dubne (904 m n.p.m.). Potok Smereczek wpadający do rzeki Topli łączy Pasma Kraczonika z terytorium Słowacji.

Głównymi rzekami, płynącymi przez Popradzki Park Krajobrazowy, są: Poprad, Dunajec i Kamienica Nawojowska.

RZEKA POPRAD - w swoim odcinku biegnącym przez Polskę mierzy ok. 65 km. Rzekę cechuje kręty bieg oraz malowniczość tworzonej przez nią doliny. To właśnie tej rzece Park zawdzięcza swoją nazwę. Jej najbardziej oryginalny odcinek znajduje się w okolicach Żegiestowa, gdzie tworzy dwa półwyspy, zwane - od swego kształtu - polską i słowacką Łopatą.

Poprad - po ominięciu Starego Sącza - wpada do Dunajca. Nieco więcej na temat tej pięknej rzeki pisaliśmy w Almanachu 1992.

RZEKA DUNAJEC - stanowi naturalną granicę otuliny Parku na odcinku około 50 kilometrów. Miejsce w okolicy Kłodnego koło Tyłmanowej nosi nazwę Zielonego Przełomu i jest atrakcyjnym terenem wędkarskim.

RZEKA KAMIENICA NAWOJOWSKA - stanowi granicę otuliny Parku od strony północno-wschodniej. Swoją początek bierze od zbroczy Jaworzynki (899 m n.p.m.) i Przysłopu (944 m n.p.m.), a kończy bieg ujściem do Dunajca w Nowym Sączu.

WODY MINERALNE. Na terenie Parku eksploatuje się obecnie około 70 źródeł wód mineralnych, co stanowi blisko 20% zasobów wód mineralnych w Polsce. Źródła te są podstawą istnienia uzdrowisk. Tryskają obficie w dolinach Popradu, a także u podnóży południowo-zachodnich stoków Pasma Radziejowej. Są to różnego rodzaju szczawy. W Krynicy znane są wody: „Zuber”(I, II, III), „Zdrój Główny”, „Jan”, „Mieczysław”, „Tadeusz”, „Słotwinka”, „Józef, w Żegiestowie Zdroju - „Anna”, „Andrzej”, „Żegiestów II”, „Zofia” (I i II), w Muszynie: „Milusia”, „Piotr”, „Antoni”, „Anna”, „Grunwald”, „Wapienne”, a także źródła w Szczawniku i na Złockiem, w Piwnicznej - „Piwniczanka”. W Tyliczu znanych jest 18 źródeł, w Powroźniku - 13, między Milikiem a Jastrzębikiem - 21. Szczawnica i Krościenko zasobne są w słone szczawy alkaliczne - „Stefan II”, „Magdalena”, „Jan”, „Józefina II”. Na terenie Sądecczyzny jest też spora ilość źródeł i wypływów w korytach rzek i potoków, znanych tylko miejscowej ludności.

KLIMAT Beskidu Sądeckiego charakteryzuje duża różnorodność. Specyficzny mikroklimat kształtowany jest przez duże powierzchnie lasów iglastych, urozmaiconą rzeźbę terenu oraz różnice wysokości. Temperatura w najniższym i najwyższym punkcie może różnić się o kilka stopni. Najcieplejszym miesiącem jest na terenie Parku lipiec. Najniższe temperatury występują na przełomie stycznia i lutego. Na północnych sto-

kach śnieg utrzymuje się długo, często jeszcze w marcu i nawet na początku kwietnia, co tworzy dogodne warunki narciarskie.

BOGACTWO ROŚLIN. Ponad 70% powierzchni Parku pokrywają lasy. Drzewostan stanowią głównie: świerk, buk i jodła, ale towarzyszą im modrzew europejski, jawor, brzoza gruczołkowata, olcha i jesion. Największe powierzchnie zajmuje buczyna karpacka złożona z buka i jodły. W dolinach zachowały się też we fragmentach drzewostany liściaste z udziałem lipy (grądy) oraz lasy olchowe (łęgi), jak i zarośla wierzbowe. Na terenie Popradzkiego Parku Krajobrazowego można wyróżnić piętra roślinne:

- pogórze - do wysokości około 550-600 m n.p.m.
- regiel dolny - do wysokości 1100 m n.p.m. (kraina jodły i buka)
- regiel górny - powyżej 1100 m n.p.m.(fragmenty boru wysokogórskiego).

Na terenach tych istnieje wiele naturalnych biotopów leśnych i łąkowych. Najwięcej z nich występuje na północnych stokach Jaworzyny Krynickiej. Rozległe łąki górskie, bujne, obfitujące w wiele gatunków roślin - tworzą latem piękne kwiatowe łąny. Ciekawą formę stanowią rośliny kserotermiczne czyli ciepłolubne, które „przywędrowały” tutaj z południowej strony Karpat. Znaleźć je można m.in. w okolicach Andrzejówki i Muszyny, a są to: przewiercień sierpowaty, pajęcznica gałęzista, nawrót lekarski i inne. Można naliczyć ze sto gatunków tych roślin, które upodobały sobie najcieplejsze, najbardziej nasłonecznione suche siedliska.

Ogółem na terenie Parku rośnie około tysiąca gatunków roślin kwiatowych, osiemset gatunków mszaków i porostów i tyle samo gatunków grzybów. Kilka gatunków porostów zamieszkuje tylko w Paśmie Radziejowej, a są to: brunatka czerwieniejąca - na korze jaworów, krużyk rozsypany - na korze drzew iglastych, pawężnica palczasta - na stertach kamieni, krążniczka zwyczajna - na cienistych skałkach. Porosty są wskaźnikiem czystości powietrza. Im jest ich więcej i im większa różnorodność gatunków, tym lepiej to świadczy o środowisku naturalnym, a więc o niewielkim stopniu skażenia powietrza.

BOGACTWO ZWIERZĄT. Istniejące na terenie Parku duże i zwarte kompleksy leśne pozwalają na bytowanie rzadkich dziś gatunków zwierząt leśnych, głównie ptaków i ssaków. W okolicy Runka, Wysokiego Bereścia i Przysietnicy niejednokrotnie obserwowano niedźwiedzia, a nawet znajdowano jego gawrę. Stałymi mieszkańcami większych obszarów leśnych są wilk, ryś i żbik. Spotykane są również: borsuk, kuna i dzik. Bardzo okazałe jelenie obserwowane są w rejonie Radziejowej oraz w Paśmie Jaworzyny Krynickiej. Z ptaków występują: głuszec, cietrzew, jarząbek, a w okolicy Krościenka, Łabowej, Powroźnika i w Paśmie Kraczonika gniazduje bocian czarny. Stoki Radziejowej, Runka i wielu innych fragmentów Parku są ostoją puchacza. Na całym obszarze występuje największy z naszych dzięciołów dzięcioł czarny. Bogato reprezentowana jest grupa ptaków śpiewających, a licznych ich przedstawicieli można spotkać w rezerwacie „Las Lipowy” w Obrożyskach koło Muszyny. Teren Parku obfituje też w cały szereg rzadkich i pięknych owadów, a zwłaszcza motyli i chrząszczy. Na górskich łąkach występują coraz rzadsze wielkie pasikoniki łączyny i mniejsze od nich trajkotki. Występują też na tym terytorium prawie wszystkie gatunki krajowych

plazów i gadów. Do najrzadszych należy wąż eskulapa obserwowany w rejonie Żegiestowa, Obidzy i Zarzeczka koło Łącka. Salamandra plamista, cztery gatunki traszek są charakterystycznymi mieszkańcami górskich i podgórszych rejonów Parku. Traszka karpacka jest gatunkiem, który występuje jedynie w Karpatach i stanowi tzw. endemit karpacki. W niektórych odcinkach rzek i w czystych potokach żyją jeszcze pstrągi, lipień, głowacz białoplewy i chroniona strzebla potokowa. Niestety, bardzo bogata niegdyś fauna rzek mocno zubożała, ze względu na silne zanieczyszczenie wód Popradu, a także Dunajca i Kamienicy. Nielicznie występuje rak, ale tylko w zupełnie czystych potokach i stawach.

REZERWATY PRZYRODY. Najcenniejsze drzewostany, jako pozostałość po puszczy karpackiej, są chronione siecią rezerwatów przyrody.

W Paśmie Radziejowej są to:

Rezerwat leśny - „Kłodne nad Dunajcem” (buczyna karpacka)

Rezerwat leśny - „Pusta”, u szczytu Pasma, nad Tylmanową (reliktowa sosna)

Rezerwat leśny - „Baniska” (starodrzew buka, jodły, świerka, jawora) Rezerwat leśny - „Nad Kotelnicznym Potokiem” (drzewostan bukowo-jodłowy).

W Paśmie Jaworzyny Krynickiej:

Rezerwat leśny - „Wierchomla” (buczyna karpacka)

Rezerwat leśny - „Lembarczek” (buczyna karpacka)

Rezerwat leśny - „Barnowiec” (buczyna karpacka)

Rezerwat leśny - „Łabowiec” (starodrzew jodłowy)

Rezerwat leśny - „Uhryń” (las bukowo-jodłowy)

Rezerwat leśny - „Las Lipowy-Obrożyska” (lipa drobnolistna)

W Paśmie Kraczonika:

Rezerwat leśny - „Hajnik” (starodrzew jodłowy i jodłowo-bukowy)

Rezerwat historyczny - „Okopy Konfederatów Barskich”.

Na terenie Parku chroni się nie tylko piękne drzewostany, ale również pomniki przyrody, których jest blisko siedemdziesiąt. Należą do nich pojedyncze stare drzewa, skały, wodospady, jaskinie oraz zespół pałacowo-parkowy w Nawojowej.

Zarząd Popradzkiego Parku Krajobrazowego rozpoczął starania o utworzenie nowych rezerwatów, aby objąć ochroną kolejne kompleksy, które tworzą pewne ekologiczne całości, jak np. całe tereny źródliskowe, grzbiety górskie lub typowe krajobrazy. Jednym z proponowanych jest rezerwat krajobrazowy „Przełom Muszynki”, który ma chronić przed zabudową i zmianami krajobrazu środkowy odcinek Muszynki pomiędzy Tyliczem i Powroźnikiem. Z kolei rezerwat krajobrazowy „Łopata Żegiestowska” ma chronić ciekawie ukształtowany odcinek Popradu w okolicy Żegiestowa, wraz z istniejącą tam zabudową o charakterze uzdrowiskowym.

Obok niewątpliwych walorów przyrodniczych teren Parku wykazuje też duże bogactwo kulturowe. Wynika ono ze zróżnicowania etnicznego, a uwidacznia się to w architekturze, sposobie zagospodarowania, strojach, obrzędach, barwnych jarmar-

kach, a także w przekazywanych opowieściach i legendach związanych z dziejami zamku w Rytrze, Muszynie, czy historią Klasztoru Klarysek w Starym Sączu.

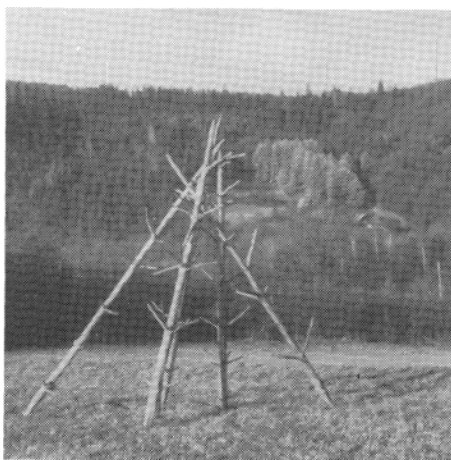
Spełnienie wielorakich funkcji przez ten region uzależnione jest od zdecydowanej ochrony zasobów naturalnych i krajobrazu, a więc od głębokiej świadomości ekologicznej człowieka - iż z naturą należy żyć w zgodzie i w równowadze. Człowiek jest tylko niewielką częścią tej natury, jakże często niszczycielską. Na szczęście dzięki ludziom świadomym, myślącym perspektywicznie, nawet ignoranci będą mieć szansę przetrwania. Takie cele przyświecały zapewne wszystkim ochroniarzom przyrody, którzy zrealizowali swój piękny zamysł utworzenia Popradzkiego Parku Krajobrazowego.

Zatem i ty, Muszyno, możesz spać spokojnie w Parkowych objęciach

Danuta Chrostowska

Według:

1. Jerzy Staszkiwicz, Zbigniew Witkowski - Ziemia Sądecka, Warszawa 1986.
2. Praca zbiorowa pod red. Marka Styczyńskiego - Popradzki Park Krajobrazowy, 1992.

Popradzki Park Krajobrazowy, Muszyna-Folwark (fot. J. Jarończyk)